

Maimonides
OSM KAPITOL

překlad Bedřich Nosek, SEFER, 2001

Kapitola 1.: *O lidské duši a jejích silách*

Věz, že lidská duše je jedna, má však mnoho rozdílných činností; některé z těchto činností jsou nazývány dušemi. Proto vznikl názor, že člověk má mnoho duší, jak se domnívali lékaři, až nakonec přední z nich napsal v úvodu ke své knize, že existují tři duše: přírodní, živočišná a duchovní. Někdy jsou nazývány silami a částmi, takže se mluví o částech duše a toto označení velmi často používali filosofové. Když ale říkají části, nemyslí tím, že by duše byla rozdělena způsobem, jako jsou rozdělena tělesa, nýbrž takto nazývají její rozdílné činnosti, které se k celku duše mají tak, jako se mají části k celku, který je z těchto částí složen.

A tobě je známo, že náprava morálních vlastností není nic jiného než léčení duše a jejích sil. A jako lékař, který léčí tělo, musí toto tělo, jehož léčením se zabývá, nejprve poznat v celku i v jeho jednotlivých částech – mám tím na mysli lidské tělo – a musí také vědět, co způsobuje jeho onemocnění a chránit ho před nimi a také, co ho léčí a zaměřovat se na to, tak i lékař duše, který chce napravovat morální vlastnosti člověka, musí znát duši i její síly, v jejím celku i v jejích částech a také to, co vyvolává její onemocnění a co jí uzdravuje. A proto říkám, že částí duše je pět: vyživovací, jež se nazývá také vegetativní, dále smyslová, imaginativní, volní a rozumová.

A již jsme v této kapitole předeslali, že naše slova se týkají pouze lidské duše. Neboť vyživovací síla, již je vyživován člověk, není jako vyživovací síla, již je vyživován kůň či osel, neboť člověk je živen vyživovací částí lidské duše a osel je živen vyživovací částí duše osla a orel je živen vyživovací částí své duše.

A vskutku, ve všech případech se říká „je živen“; jedná se však pouze o společný termín, ne, že by to bylo u všech stejné ve své podstatě. A stejně tak se říká o člověku a ostatních živých tvorech pouze společným termínem, že „pocitují“, který však neznámá, že toto „pocitování“ člověka je totožné s pocitováním ostatních živých tvorů. A ani pocitování jednoho druhu není úplně stejné jako pocitování jiného druhu, nýbrž každý jednotlivý oduševnělý druh má svou vlastní duši, která se liší od duše jiného druhu. Proto nutně vycházejí z jedné duše tyto činnosti a z druhé duše ony činnosti. Je ovšem možné, že jedna činnost se bude podobat druhé, což může vzbudit domnění, že jsou svou podstatou stejné, avšak tak tomu není. Příkladem toho jsou tři temná místa. Jedno z nich bude osvětleno září slunce, druhé bude osvětleno světlem měsíce a třetí bude osvětleno svící, která tam byla zapálena. Hle, na každém z nich se tedy nachází světlo, avšak jednou je působící příčinou světla slunce, podruhé měsíc a potřetí oheň. Tak také působící příčinou citění člověka je lidská duše a působící příčinou citění osla je duše osla a působící příčinou citění orla je duše orla, nemají však nic, co by je spojovalo, kromě společného označení. A povšimni si této věci, neboť je velmi podivuhodná. A mnozí z filosofů se v ní mýlili a nutně tak dospěli k těžko přijatelným závěrům a nesprávným názorům.

Vrátím se však ke svému původnímu tématu o částech duše a řeknu, že k části vyživovací patří schopnost přijímání potravy, schopnost udržení potravy, schopnost růstu a plození v podobě příslušného druhu a schopnost oddělování šťáv tak, že se oddělí to, co je třeba k výživě a to, co je třeba vyvrhnout. Avšak líčení těchto sedmi schopností a toho, co konají a jak to konají a ve kterých orgánech je jejich působení patrnější a zjevnější a které z nich mají trvalejší působení a které z nich po určité době ustávají, to vše je důležité v lékařské vědě, ale není to potřebné na tomto místě.

A k části smyslové patří pět sil, které jsou všeobecně známé: zrak, sluch, chuť, čich a hmat – ten se nachází na celém povrchu těla a nemá zvláštní orgán, jako ho mají čtyři ostatní síly.

A imaginativní část duše je silou uchováající v paměti otisky smysly vnímaných předmětů i poté, co již nejsou v dosahu těch smyslů, které je vnímají, spojuje nebo naopak rozděluje části těchto otisků; a tak tato síla sestavuje z vnímaného něco, co vůbec nebylo vnímáno a co ani vnímat nelze. Někdo si tak může na příklad představit železnou loď rychle se pohybující vzduchem, nebo člověka s hlavou v nebesích a s nohama na zemi, nebo dobytče s tisíci očima a ještě mnoho dalších takových neskutečných věcí sestavuje tato imaginativní síla a vynalézá je fantasie. A v tom se dopouštěli velkého a hrubého omylu „diskutující“, kteří na tom zakládali svou chybnou metodu rozlišování nutného, možného a vyloučeného, která spočívá v tom, že se domnívají, nebo vedou jiné k tomu, aby se domnívali, že vše, co si představujeme, je možné a neuvědomovali si, že tato síla může vytvářet věci, jejichž existence, jak jsme uvedli, je vyloučená.

A volní část duše je silou, jíž člověk po něčem touží nebo si něco oškliví. A z této síly vycházejí následující činnosti: touha po něčem, nebo útek od toho, volba něčeho, nebo vzdání se od toho, hněv a zalíbení, strach a statečnost, krutost a milosrdenství, láska a nenávisť a mnoho takových dalších duševních hnutí. A nástrojem této síly jsou všechny údy těla: síla ruky – co se týče brání něčeho či dotýkání se toho, síla nohy – co se týče chůze, síla oka – co se týče vidění, síla srdce – vzmužit se nebo se bát ve chvíli strachu. A podobně i ostatní údy těla, viditelné i skryté, ony a jejich síly, všechny jsou nástroji této volní síly.

A část rozumová je silou příslušející pouze člověku, jí chápe, jí uvažuje, jí nabývá vědomosti a jí rozlišuje mezi tím, co z činností je odpudivé a co příjemné. A co se těchto činností týče, jsou některé praktické a jiné teoretické. Praktické činnosti jsou umělecko-řemeslné a uvažovací. Teoretická činnost je taková, jíž člověk poznává věci nepodléhající změnám takové, jaké skutečně jsou; a to jsou ty, které se prostě nazývají exaktními znalostmi. Umělecko-řemeslná činnost je síla, jíž se člověk učí uměním a řemeslům, jako tesařství, obdělávání půdy, lékařství a mořeplavectví. Činnost uvažovací je síla, jíž člověk uvažuje o něčem, co chce udělat, zda je to možné udělat, nebo není a když je to možné udělat, jak je třeba, aby to udělal. A toto je nutná míra toho, co zde bylo třeba uvést o tom, co se týká duše.

A věz, že tato celistvá duše, o jejichž silách a částech jsme předem pojednali, je něco jako látka, jejíž formou je rozum. A když se s ní nespojí forma, bude to, jako kdyby existence připravenosti k přijetí této formy byla zbytečná a jako kdyby to byla nicotná existence. Takový je i význam výroku *Těž bez poznání duše není dobrá* (Př 19,12). Chce jím říci, že existence takové duše, s níž se nespojila forma a ona tím zůstala duší bez vědění, není dobrá.

Zde však není místa pro slova o formě a látce, o rozumu a o vědomostech, kolik jich je a jak se nabývají a není jich ani třeba, neboť zde chceme hovořit o mravech a toto je vhodnější pro *Knihu o proroctví*, jak jsme uvedli. A tak končím s touto kapitolou a začínám další.